

ka ersättningen för preventiva insatser är låg eller saknas.

En viktig fråga att närmare studera är om inte de nya »köp och sälj-modeller» som introducerats i sig inneburit budgetmodeller som prioriterar kortsiktighet: Om perspektivet är kortsiktigt kommer förebyggande insatser, som ger effekt först om några år eller årtionden alltid att prioriteras bort!

Slutsatser

Sammanfattningsvis ger enkäten en bild av att svenska läkare ser förebyggande arbete som viktigt och intressant. Läkarnas egna möjligheter att i praktiken uppnå resultat begränsas dock av tidspressen, av brist på erfarenhet av och kompetens i preventivt arbete samt av att patienterna som individer synes ha påtagligt svårt att åstadkomma de livsstilsförändringar som bedömts nödvändiga.

Litteratur

1. Bruce GC, Calvert N, White M, Rye GP, Conrad W, van Zwanenberg T. Health promotion priorities for general practice; constructing and using »indicative prevalences». *BMJ* 1994; 308: 1019-22.
2. Sobal J, Valente CM, Muncie HL, Levine DM, Deforge BR. Physicians' beliefs about the importance of 25 health promoting behaviors. *Am J Public Health* 1985; 75: 1427-8.
3. Puska P, Neittaanmäki L, Tuomilehto I. A survey of local health personnel and decision makers concerning the North Karelia Project: A community program for control of cardiovascular diseases. *Prev Med* 1981; 10: 564-76.
4. Orleans CT, George LK, Houpt JL, Brodie KH. Health promotion in primary care: A survey of US family practitioners. *Prev Med* 1985; 14: 636-47.
5. Calnan M, Simon W. Coronary heart disease prevention in general practice. *Health Educ J* 1993; 54: 197-203.
6. Cupple ME, McKnight A. Randomized controlled trial of health promotion in general practice for patients with high cardiovascular risk. *BMJ* 1994; 309: 993-6.
7. Rössner S. Läkarna oanvändbara i preventivt arbete? *Läkartidningen* 1990; 87: 3991-2.
8. Calltorp J. Kan vårdens mål nås i en marknadsmodell? *Läkartidningen* 1994; 91: 4902-3.

Ekologiskt eller konventionellt?

Inga större skillnader mellan olika odlingsätt

Mycket mer forskning behövs innan det går att avgöra om så kallade ekologiskt odlade livsmedel är bättre för vår hälsa än de traditionellt odlade.

Det skriver professor Premysl Slanina i Livsmedelsverkets tidskrift »Vår föda» 8/95. Utgåvan är ett temanummer som presenterar ett projekt där skillnader i kvalitet mellan grödor som odlats ekologiskt respektive konventionellt studerades. Studierna har kommit till stånd genom samarbete mellan Livsmedelsverket och Lantbruksuniversitetet.

De ekologiska odlingsformerna kännetecknas bland annat av att man inte får använda kemiska bekämpningsmedel eller handelsgödsel. Kontroll av produktionsformer och märkning sker främst genom Kontrollföreningen för ekologisk odling, KRAV, men någon särskild kontroll av slutprodukten sker inte. Samtidigt är oskadlighet och hälsobefrämjande egenskaper av stor betydelse vid konsumenternas val av ekologiskt odlade produkter. Uppgifter från vetenskaplig litteratur visar att det i dagsläget finns mycket få jämförbara, vetenskapligt hållbara studier över miljöförändringar eller naturligt förekommande giftiga ämnen i ekologiskt respektive konventionellt odlade jordbruksprodukter. Detsamma gäller skillnader i näringsinnehåll.

Bekämpningsmedel

I de jämförande studierna beträffande bekämpningsmedelsrester i grönsaker och bär analyserades 36 prov från ekologisk odling och 36 prov från konventionell odling av isbergssallat, jordgubbar, tomater och morötter. Inga av de ekologiskt odlade varorna innehöll några rester. Konventionellt odlade tomater och isbergssallat var också fria från rester medan 8 av de 16 jordgubbsproven från konventionell odling innehöll rester av svampmedlen tolylfluandin och vinklozolin. Halterna understeg dock en tiondel av den tillåtna halt som anses vara utan hälsorisk.

Kadmium

Vid jämförelse av kadmiumhalt i spannmål, potatis och morötter gick det inte att påvisa någon systematisk eller signifikant skillnad mellan de båda odlingsätten. Från två odlingsområden märktes ett par motsägelsefulla resultat: på ett område hade det konventionellt odlade vetet signifikant högre kadmiumhalt än de ekologiskt odlade, på

ett annat område hade det ekologiskt odlade signifikant högre kadmiumhalt än det konventionellt odlade. Resultaten indikerar att andra faktorer än odlingsystemen påverkar kadmiums biotillgänglighet och upptag. Kadmiumhalten i jordarna kan vara en sådan faktor.

Mögel och mykotoxiner

Det gick inte att påvisa någon skillnad i mögel- och mykotoxinhalten mellan ekologiskt respektive konventionellt odlad vete eller råg i denna undersökning. I danska och tyska undersökningar har man tidigare funnit högre halter mögelgifter i ekologisk spannmål än i konventionell. Det har dock visats i danska undersökningar att gårdar med ekologisk odling i allmänhet var mindre och hade sämre torkningskapacitet, vilket har betydelse för svamptillväxt.

I detta försök studerades prov från kontrollerade fältförsök eller parvisa gårdar. Effekten av väder och geografiskt läge minimerades genom insamling av prov från närliggande gårdar.

Glykoalkaloider

Glykoalkaloider (solanin) är giftiga och illasmakande ämnen som finns naturligt i potatis för att skydda mot angrepp av skadegörare. Säkerhetsmarginalen mellan de halter som finns i normal potatis och de halter där människor kan bli förgiftade är ganska liten. Lindrig förgiftning kännetecknas av illamående, magont och diarré, men i sällsynta fall kan det uppstå effekter på nervsystemet. Vissa undersökningar pekar också på fosterskadande effekter.

Några generella slutsatser om hur ekologisk odling påverkar halter av glykoalkaloider i potatis går inte att dra av denna studie, men dramatiska skillnader mättes upp. Skillnaderna berodde förmodligen inte på odlingsmetod, vilket är förvånande, utan på att olika potatissorter användes. Resultatet från studien gör det därför angeläget med ytterligare försök.

Nitrat och askorbinsyra

Nitralterna var lägre i ekologiskt odlad vete och potatis – skillnaden var dock ej statistiskt signifikant. Beträffande morötter förekom inga skillnader mellan de två odlingsätten och i tomater hittades inga analyserbara halter alls. Inga statistiskt signifikanta skillnader påvisades i vitamin C-halten i potatis. •